

י"א כסלו תשע"ח

29 בנובמבר 2017

מיצ"ב תשע"ז – ממצאים עיקריים

רקע כללי על המיצ"ב

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פועלת להטמעת תרבות של **"מדידה בשירות הלמידה"** - מדידה המיועדת לתמוך בשיפור מתמיד של הלמידה, תוך הלימה ליעדים לימודיים ולחזון הבית-ספרי. התפיסה המובילה של ראמ"ה היא שמבחנים אינם מטרה כשלעצמה, אלא כלים בשירות הלמידה. כחלק מתפיסה זו, הרואה בבית-הספר את מוקד העשייה החינוכית, מתכונת ההערכה הארצית משלבת הערכה פנימית (מיצ"ב פנימי) לצד הערכה חיצונית (מיצ"ב חיצוני). פרטים נוספים ניתן למצוא באתר האינטרנט של ראמ"ה בקישור: <http://cms.education.gov.il/educationcms/units/rama>.

על פי מתכונת המיצ"ב החדשה חולקו בתי-הספר לשלוש קבוצות (1, 2, 3), כך שכל קבוצה מהווה מדגם ארצי מייצג של בתי-הספר בארץ. בתי-הספר המשתייכים לכל קבוצה משתתפים במיצ"ב החיצוני אחת לשלוש שנים.

מבחני ההישגים במיצ"ב נועדו לבדוק באיזו מידה עומדים תלמידי בתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים ברמת הדרישות המצופה על פי תכנית הלימודים בארבעת מקצועות הליבה: שפת-אם (עברית/ערבית), מתמטיקה, אנגלית ומדע וטכנולוגיה. המבחנים בשפת-אם, מתמטיקה ואנגלית נערכו בכיתות ה' ו-ח', והמבחן במדע וטכנולוגיה נערך בכיתות ח' בלבד.

כדי לאפשר השוואה רב-שנתית תקפה של ציוני המיצ"ב, ציוני המבחנים בכל שנה מכוילים לסולם מיצ"ב רב-שנתי. סולם המיצ"ב הרב-שנתי נקבע כך שבשנת הבסיס (תשס"ח) הציון הממוצע של כל תחום דעת, בכל דרגת כיתה, היה 500, וסטיית התקן - 100. נתוני המיצ"ב של שנת תשע"ז מושווים לנתונים שנאספו בשנים תשס"ח-תשע"ו.

ראמ"ה רואה חשיבות עליונה בהקפדה על טוהר בחינות. לכן, נוהל העברת המבחנים כולל הנחיות קפדניות לשמירה על טוהר הבחינות, והליך חישוב נתוני המיצ"ב כולל בדיקה נרחבת לאיתור הפרות של טוהר בחינות. נתוני התלמידים בבתי-ספר בהם עלה חשד לפגיעה בטוהר הבחינות אינם נכללים בחישוב הנתונים של אותו מבחן בכל הרמות המדווחות.

מבחני המיצ"ב החיצוני נערכו בחודשים מרץ-מאי 2017. השתתפו בהם כשליש מבתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים (קבוצה 3) המהווים מדגם ארצי מייצג. סך הכול השתתפו במבחני המיצ"ב 836 בתי-ספר, 2,565 כיתות ו-65,832 תלמידים.

סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית במיצ"ב נועדו לספק תמונת מצב מפורטת המתארת היבטים שונים של האקלים החברתי והתהליכים הפדגוגיים בבתי-הספר. הסקרים עוסקים בטווח רחב של נושאים מחיי בית הספר המשקפים את מגוון התהליכים החינוכיים והלימודיים החיוניים לעשייה חינוכית מיטבית וללמידה משמעותית. בשנים האחרונות עודכנו והורחבו הסקרים והם עוסקים גם בהיבטים נוספים של התהליכים החינוכיים כמו הטמעת פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה (הל"ה), מוטיבציה וסקרנות של התלמידים בלמידה, מאמצי בית-הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה ופעילויות פנאי בהם משתתפים תלמידים.

הסקרים מועברים בקרב תלמידים, מורים ומנהלים בשלושת שלבי החינוך: יסודי, חטיבת ביניים וחטיבה עליונה. הסקרים הועברו בחודשים ינואר-מרץ 2017. השתתפו בסקרים 912 בתי-ספר יסודיים וחטיבות ביניים, 156,601 תלמידי כיתות ה'-ט' ו-12,857 מחנכים ומורים המלמדים את מקצועות המיצ"ב בכיתות א'-ט'. נוסף על כך השתתפו בסקרים 284 חטיבות עליונות, 53,111 תלמידי כיתות י'-י"א ו-8,122 מורים המלמדים בכיתות י'-י"א. נתונים מדוחות האקלים והסביבה הפדגוגית בחטיבות העליונות משולבים בדוח התמונה החינוכית של משרד החינוך.

דוח מיצ"ב בית-ספרי - בימים אלה מופצים דוחות המיצ"ב למנהלי בתי-הספר שתלמידיהם השתתפו במיצ"ב החיצוני. דוח המיצ"ב הבית-ספרי מספק למנהל ולצוות המורים מערכת מדדים שמטרתה לסייע להם בקביעת יעדים בית-ספריים לשם בקרה, ניטור התהליך הלימודי והקצאת המשאבים.

דוח מיצ"ב ארצי - בדוח הארצי מוצגת תמונת מצב מערכתית של מערכת החינוך, כפי שהיא עולה מעיבוד נתוני מבחני ההישגים (חלק א' של הדוח) ונתוני שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית (חלק ב' של הדוח). נתוני תשע"ז מוצגים לצד נתונים משנים קודמות, וזאת כדי לעמוד על מגמות שינוי במדדים השונים. נוסף על ההשוואות הרב-שנתיות מוצגים בדוח ניתוחי הפערים בין קבוצות אוכלוסייה שונות, לפי חלוקות המאפיינות את החברה בישראל. הדוח המלא מפורסם באתר ראמ"ה בקישור:

<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/rama/meitzav/dochotmaarachtim.htm>

מיצ"ב ברשת – האתר "מיצ"ב ברשת" מאפשר לכל אחד ואחת לקבל מידע על נתוני המיצ"ב של בתי הספר באופן מהימן, נגיש ואינטראקטיבי. באתר מוצגים, בעבור בית-הספר בו בוחר המשתמש, נתוני ההישגים וסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית כפי שעולים מן המיצ"ב, לאורך השנים וביחס לקבוצות השוואה. נתוני המיצ"ב לשנת תשע"ז יוצגו באתר "מיצ"ב ברשת" בקרוב. קישור לאתר:

<http://meyda.education.gov.il/rama-mbareshet/>



נתוני מיצ"ב – תשע"ז:

בין תשע"ו לתשע"ז: עליות בהישגים בכמחצית ממבחני המיצ"ב ויציבות בשאר המבחנים; צמצום ניכר בפערי ההישגים בין תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית לעמיתיהם בבתי-ספר דוברי ערבית

יציבות במרבית מדדי האקלים והסביבה הפדגוגית – מגמה המאפיינת את שלוש השנים האחרונות; ירידה בתחושת מוגנות ובטחון בבתי ספר על-יסודיים דוברי ערבית

בראיה לאורך עשור: עליות בהישגים בכל תחומי הדעת ודרגות הכיתה, ושיפור הדרגתי במרבית מדדי האקלים והסביבה הפדגוגית

הישגים לימודיים: בשנת הלימודים תשע"ז בהשוואה לתשע"ו, נרשמו עליות בהישגי התלמידים בחמישה מתוך תשעת מבחני המיצ"ב, כאשר בשאר ארבעת המבחנים לא חל שינוי של ממש בהישגים; השינוי המצטבר לאורך עשר שנים מלמד על עלייה בהישגים בכל תחומי הדעת ודרגות הכיתה.

פערים לימודיים: לאורך השנים נמצאו פערים ניכרים בהישגים לטובת תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית, לעומת עמיתיהם בבתי-ספר דוברי ערבית. עם זאת ניכרת מגמה של צמצום פערים אלו – מגמה שנמשכה וביתר שאת גם בשנת הלימודים תשע"ז בכל תחומי הדעת ובשתי דרגות הכיתה.

אקלים וסביבה פדגוגית: במבט לאורך עשור נרשמה על פי רוב מגמה של שיפור הדרגתי במדדי האקלים והסביבה הפדגוגית. בשלוש השנים האחרונות, ובכללן תשע"ז, ניכרת מגמת התייצבות במדדים רבים. בחטיבות עליונות דוברות ערבית נמשכה בתשע"ז מגמת העלייה שנצפתה בשנים קודמות בדיווחי תלמידים על מעורבות באירועי אלימות מסוגים שונים.

ממצאים עיקריים - הישגים לימודיים

בין תשע"ו לתשע"ז:

בשנת הלימודים תשע"ז נרשמו עליות בהישגים בשני תחומי דעת בכיתה ה' (מתמטיקה ושפת-אם ערבית) ובשלושה תחומי דעת בכיתה ח' (אנגלית, שפת-אם ערבית ומדע וטכנולוגיה), בשאר המבחנים לא חל שינוי של ממש בהישגים.

➔ **בכיתות ה' -** בשנת תשע"ז בהשוואה לתשע"ו, הישגי התלמידים גבוהים יותר בשפת-אם ערבית (עלייה ניכרת של 19 נקודות) ובמתמטיקה (עלייה מתונה של 12 נקודות). באנגלית ובשפת-אם ערבית לא חל שינוי של ממש בהישגים.

- ➔ **בכיתות ח' - בשנת תשע"ז** בהשוואה לתשע"ו, הישגי התלמידים גבוהים יותר במדע וטכנולוגיה (עלייה גדולה של 23 נקודות), בשפת-אם ערבית (עלייה קלה של 9 נקודות), ובאנגלית (עלייה קלה של 6 נקודות). במתמטיקה ובשפת-אם עברית לא חל שינוי של ממש בהישגים.
- ➔ **השיפור בהישגים בתשע"ז** בקרב תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית משמעותי וניכר יותר בהשוואה לשיפור בהישגים בקרב דוברי העברית.
- ➔ העלייה הגדולה ביותר בהישגים בתשע"ז נרשמה במדע וטכנולוגיה לכיתות ח', בבתי-ספר משני מגזרי השפה. העלייה בבתי ספר דוברי ערבית (33 נקודות) הייתה גבוהה יותר מהעלייה בבתי ספר דוברי עברית (19 נקודות). העליות נצפו באופן עקבי בכל אחת מקבוצות הרקע החברתי-כלכלי (נמוך, בינוני וגבוה), בבתי-ספר דוברי עברית משני סוגי הפיקוח (ממלכתי וממלכתי-דתי), ובבתי-ספר דוברי ערבית משלושת המגזרים (ערבי, דרוזי ובדואי בדרום).

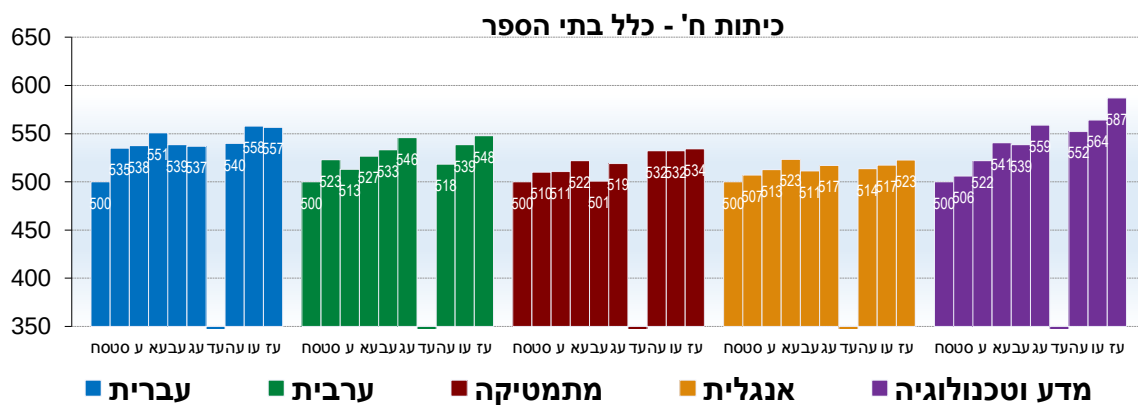
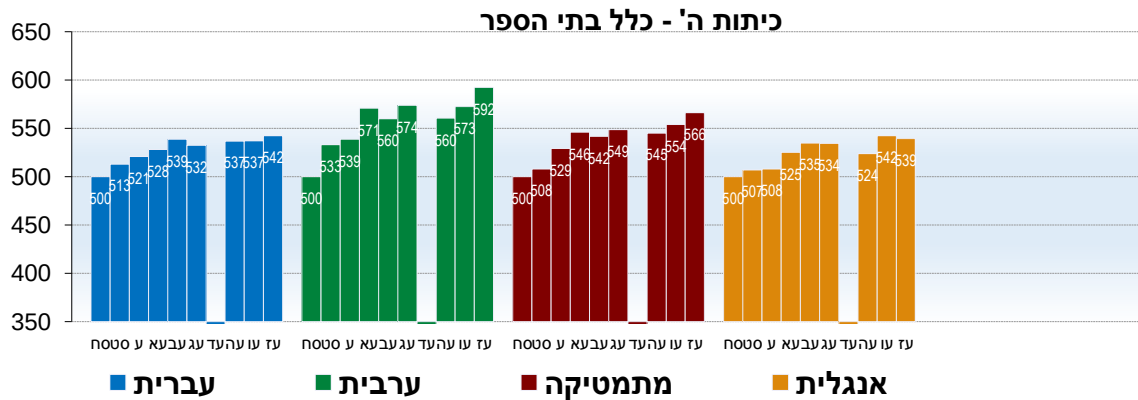
בראיה רב-שנתית:

בראיה רב שנתית, בכל המקצועות ובשתי דרגות הכיתה, השינוי המצטבר לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז¹ מראה על עליות מתונות עד גדולות בהישגי התלמידים.

- ➔ עליות גדולות בהישגי תלמידים לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז נרשמו בשפת-אם ערבית לכיתות ה' (92 נקודות) ובמדע וטכנולוגיה לכיתות ח' (87 נקודות). העליות התבטאו בכל קבוצות האוכלוסייה.
- ➔ עליות ניכרות בהישגי תלמידים לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז נרשמו במתמטיקה לכיתות ה' (66 נקודות) ובשפות-אם עברית (57 נקודות) וערבית (48 נקודות) לכיתות ח'.
- ➔ בשאר המבחנים השינוי המצטבר לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז קטן יותר - עליות מתונות נרשמו בשפת-אם עברית לכיתות ה' (42 נקודות), באנגלית לכיתות ה' (39 נקודות), במתמטיקה לכיתות ח' (34 נקודות) ובאנגלית לכיתות ח' (23 נקודות).
- ➔ בכיתות ה', בכל תחומי הדעת, מרבית העליות התרחשו במהלך השנים הראשונות של המדידה, עד לשנת תשע"א או תשע"ב. בארבע או חמש השנים שאחריהן נרשמה התייצבות בהישגי התלמידים. בעקבות העליות בהישגים בשנת תשע"ו (אנגלית) או תשע"ז (מתמטיקה ושפת-אם ערבית), נרשמה במצטבר עלייה נוספת.
- ➔ בכיתות ח', לעומת זאת, אין מגמה אחידה בקצב השינוי לאורך השנים על פני תחומי הדעת השונים.

¹ פרט לשנת הלימודים תשע"ד בה לא התקיימו מבחני מיצ"ב חיצוניים.

הישגי תלמידים במבחני המיצ"ב בכלל בתי-הספר לאורך שנים (ממוצע בסולם רב-שנתי)



הישגי תלמידים במבחני המיצ"ב בכלל בתי-הספר לאורך שנים (ממוצע בסולם רב-שנתי)

כיתות ה' - כלל בתי-הספר

אנגלית ה'	מתמטיקה ה'	ערבית ה'	עברית ה'	
539	566	592	542	תשע"ז
542	554	573	537	תשע"ו
524	545	560	537	תשע"ה
-	-	-	-	תשע"ד
534	549	574	532	תשע"ג
535	542	560	539	תשע"ב
525	546	571	528	תשע"א
508	529	539	521	תש"ע
507	508	533	513	תשס"ט
500	500	500	500	תשס"ח

כיתות ח' - כלל בתי-הספר

מדע וטכנולוגיה ח'	אנגלית ח'	מתמטיקה ח'	ערבית ח'	עברית ח'	
587	523	534	548	557	תשע"ז
564	517	532	539	558	תשע"ו
552	514	532	518	540	תשע"ה
-	-	-	-	-	תשע"ד
559	517	519	546	537	תשע"ג
539	511	501	533	539	תשע"ב
541	523	522	527	551	תשע"א
522	513	511	513	538	תש"ע
506	507	510	523	535	תשס"ט
500	500	500	500	500	תשס"ח

ממצאים עיקריים - פערים לימודיים

פערים לימודיים בין תלמידים דוברי עברית ובין תלמידים דוברי ערבית

בשלושת המקצועות - מדע וטכנולוגיה לכיתות ח', ואנגלית ומתמטיקה בשתי דרגות הכיתה² - לאורך השנים תשס"ח עד תשע"ו נרשמו **פערים עקביים בהישגים לטובת תלמידים דוברי עברית** בהשוואה לתלמידים דוברי הערבית.

➔ **בשנת הלימודים תשע"ז** הפערים לטובת דוברי העברית **הצטמצמו במידה ניכרת** בכל המקצועות ובשתי דרגות הכיתה. בנוסף, **באנגלית לכיתות ה'** לראשונה נסגר הפער והישגי התלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית משתווים להישגי עמיתיהם בבתי-ספר דוברי עברית. צמצום פערי ההישגים בין תלמידים משני מגזרי השפה ניכר גם על רקע צמצום הפערים שהחל בשנת תשע"ו, ונרשם בשעתו רק בחלק מן המקצועות.

➔ בכל המקצועות נרשמו בשנת תשע"ז **פערים קטנים יותר** מהפערים שנרשמו בשנת הבסיס תשס"ח, פרט לפערים **דומים במתמטיקה לכיתות ח'.**

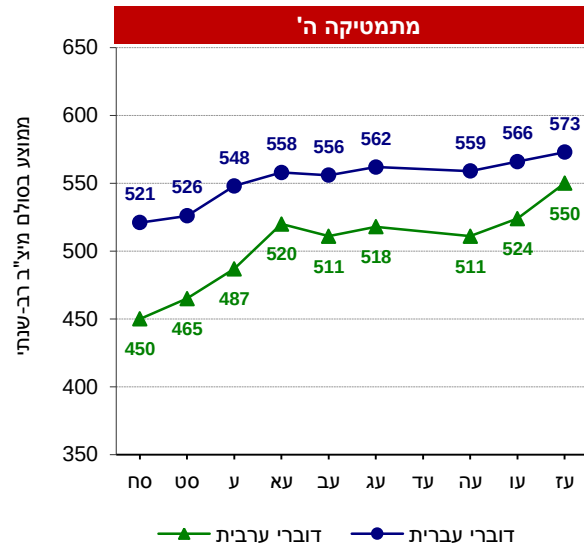
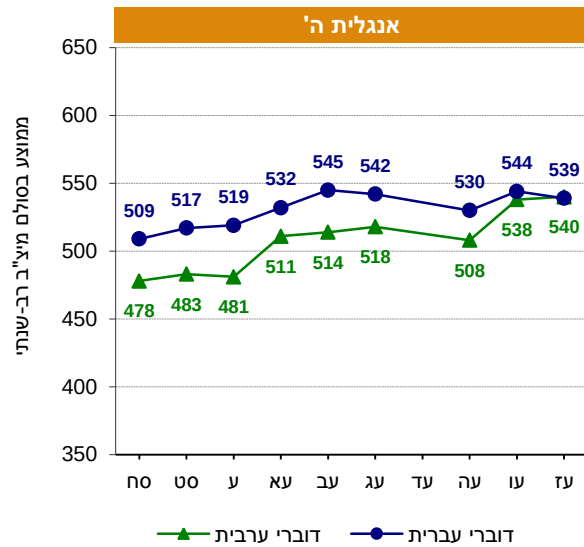
➔ צמצום הפערים בתשע"ז לעומת תשע"ו נובע לרוב מעליות שנרשמו בהישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית בהשוואה לעליות מתונות יותר (מתמטיקה ה' ומדע וטכנולוגיה ח') או יציבות (אנגלית ח' ומתמטיקה ח') בהישגי תלמידים דוברי עברית.

➔ כאשר משווים בין תלמידים **מרקע חברתי-כלכלי דומה**, במרבית המבחנים נמצא כי הישגי דוברי הערבית **דומים** להישגי דוברי העברית ולעיתים אף עולים עליהם. פערים לטובת תלמידים דוברי עברית נמדדו רק במתמטיקה לכיתות ה' בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה ובאנגלית לכיתות ח' בקרב תלמידים מרקע חברתי נמוך.

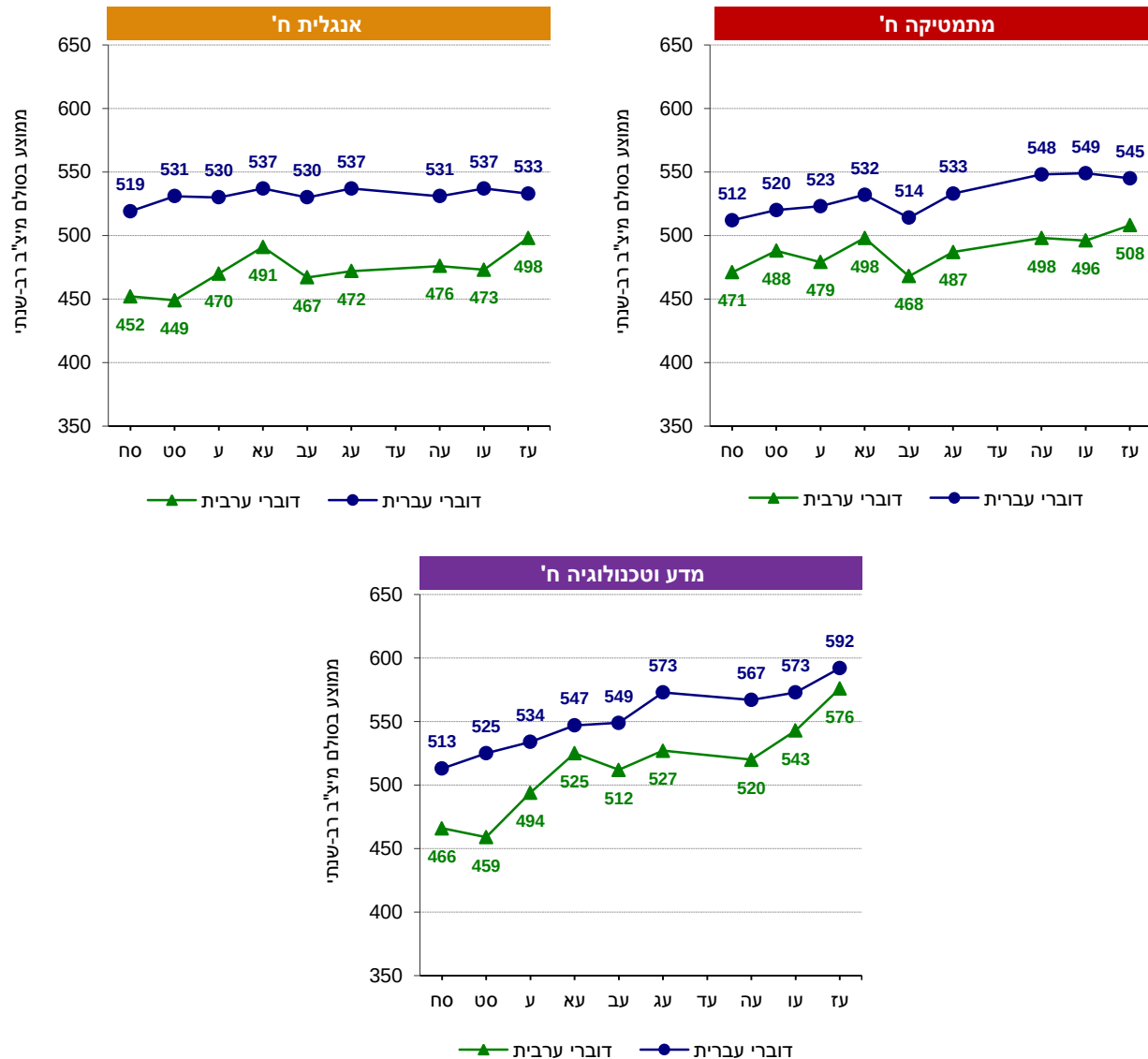
בבחינת הפער **המגדרי** בין הישגי בנים ובנות בכל מגזר שפה בנפרד נמצא **מחד כי בשפות-אם ישנו יתרון עקבי וניכר לבנות** משני מגזרי השפה ובשתי דרגות הכיתה, ומאידך **בשאר תחומי הדעת נמצאו דפוסים שונים**: בבתי-ספר **דוברי עברית** – הישגי הבנים גבוהים במעט מהישגי הבנות רק בכיתה ה', ואילו בכיתה ח' אין הבדל של ממש ביניהם. **לעומת זאת**, בבתי-ספר **דוברי ערבית** – אין הבדל של ממש בין הישגי הבנים והבנות בכיתה ה', אך בכיתה ח' הישגי הבנות גבוהים מהישגי הבנים.

² במקצועות אלה תלמידים משני מגזרי השפה נבחנו בגרסאות מתורגמות של אותם המבחנים ולכן ציוניהם ברי השוואה, בשונה מהמבחנים בשפות-אם המפותחים בנפרד לפי תכניות לימודים שונות בעברית ובערבית.

הישגי תלמידים בבתי ספר דוברי עברית ודוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ה' לאורך שנים



הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית ובבתי-ספר דוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ח' לאורך שנים



פערים לימודיים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי שונה

לאורך השנים נמצאו **פערים ניכרים** בהישגיהם של תלמידים מרמות שונות של **רקע חברתי-כלכלי**³: הן בקרב דוברי העברית והן בקרב דוברי הערבית, ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר, כך ההישגים גבוהים יותר⁴.

➔ בשני מגזרי השפה, במרבית המקצועות ודרגות הכיתה, השינוי המצטבר עם השנים במבחני המיצ"ב מצביע על **עלויות** בהישגי התלמידים בכל אחת מקבוצות הרקע החברתי-כלכלי.

➔ בשנת הלימודים תשע"ז, לעומת תשע"ו, נרשמו **מגמות מעורבות בשינוי בפערי ההישגים** בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך ובין תלמידים מרקע בינוני וגבוה. בחלק מן המקצועות הפער נותר **יציב ובחלק הפער התרחב** בתשע"ז.

➔ בקרב **דוברי העברית** בתשע"ז פערי ההישגים בין תלמידים מרקע נמוך לתלמידים מרקע גבוה נותרו **ללא שינוי** של ממש (שפת-אם עברית לכיתות ה' ו-ח', מתמטיקה לכיתות ה' ואנגלית לכיתות ח') ואף **התרחבו** (באנגלית לכיתות ה', במתמטיקה לכיתות ח', ובמדע וטכנולוגיה לכיתות ח'). זאת לאחר שבתשע"ו נרשם צמצום משמעותי בפערי ההישגים במרבית המבחנים.

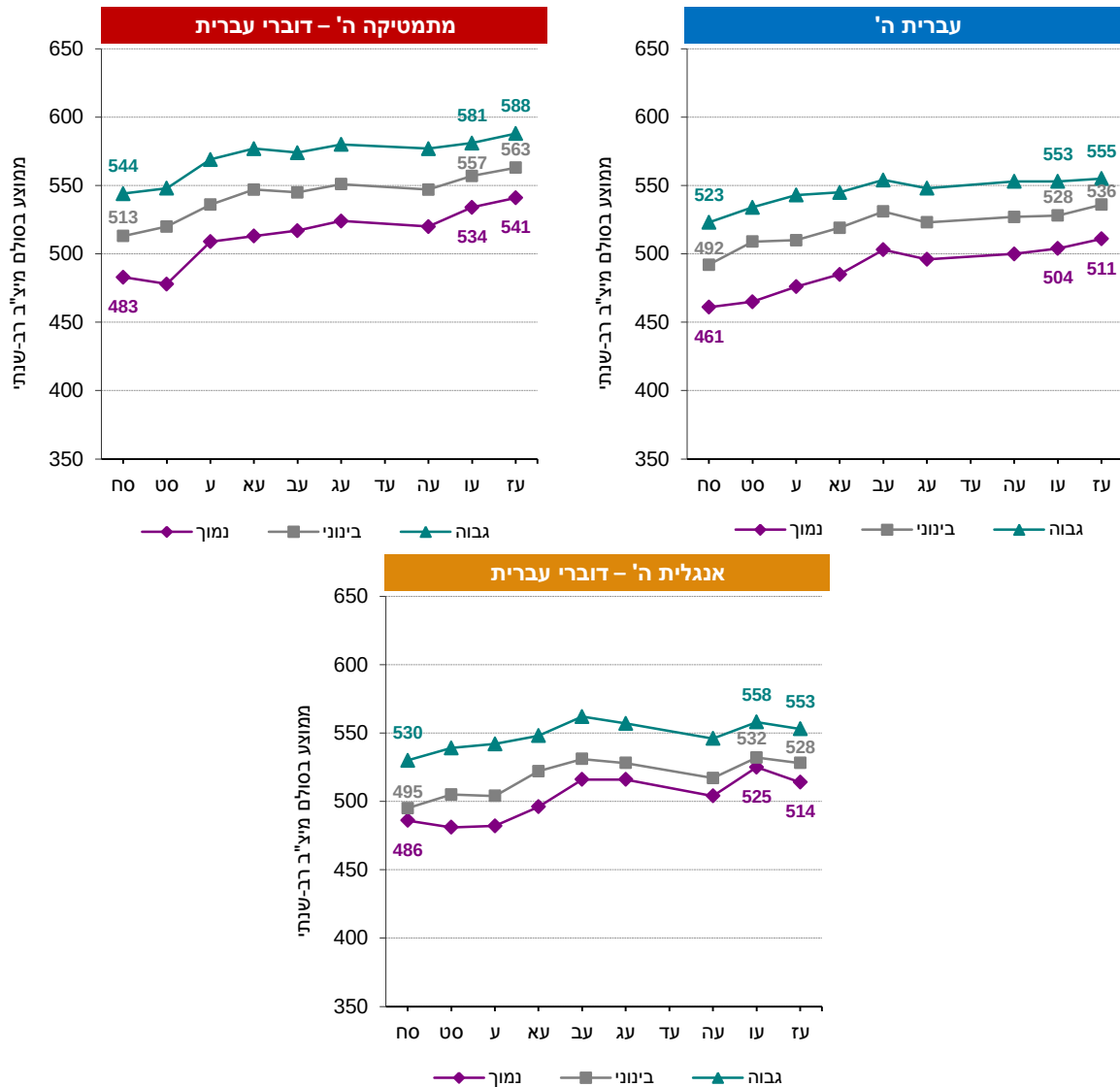
➔ גם בקרב **דוברי הערבית** נמצא דפוס דומה של שינויים בפערים בין תלמידים מרקע נמוך לתלמידים מרקע בינוני: בתשע"ז נרשמה מגמה מעורבת כאשר הפערים נותרו **ללא שינוי** של ממש (בשפת-אם ערבית לכיתות ה', ובכל המקצועות בכיתות ח') ואף **התרחבו קלות** (במתמטיקה ובאנגלית לכיתות ה'). זאת לאחר שבשנת תשע"ו במרבית המבחנים נרשם צמצום בפערי הישגים.

³ לצורך ניתוח הפערים הלימודיים חולקו הנבחנים לשלוש קבוצות של רקע חברתי-כלכלי לפי עשירון התלמידים של מדד הטיפוח 'שטראוס': רמה נמוכה – עשירונים 8-10; רמה בינונית – עשירונים 4-7; רמה גבוהה – עשירונים 1-3.

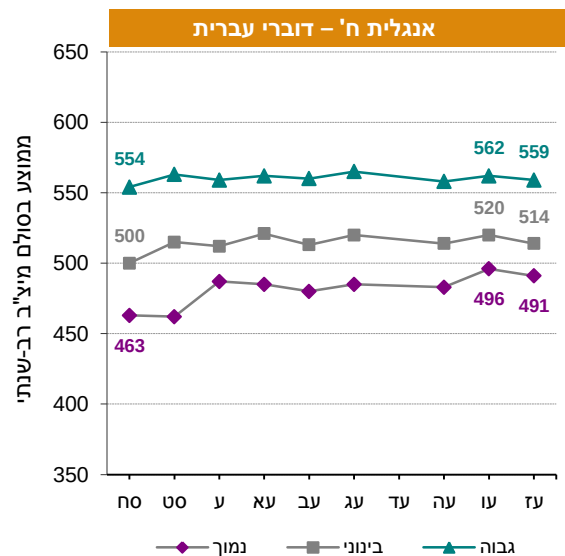
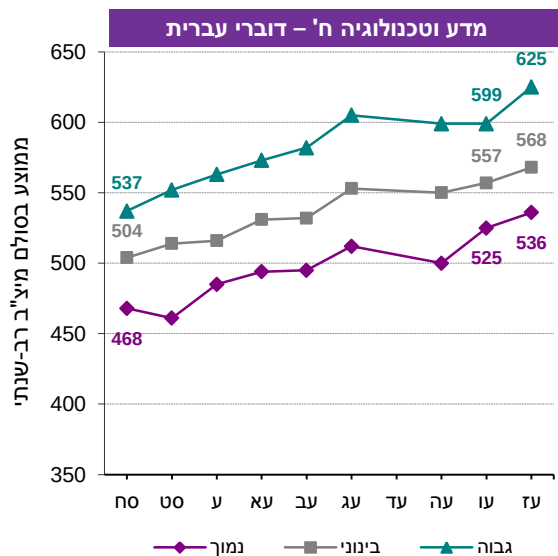
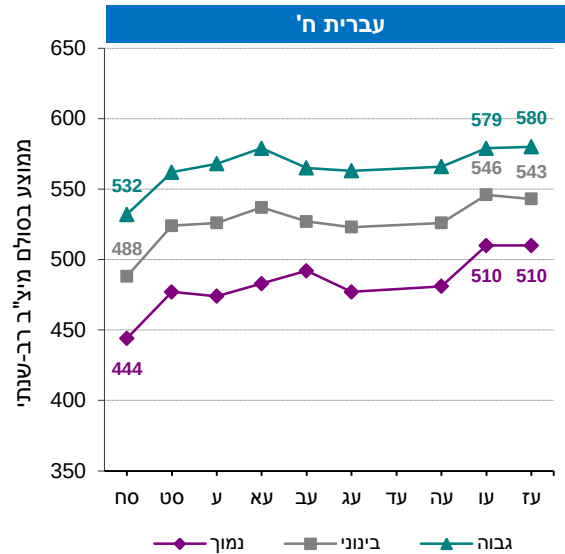
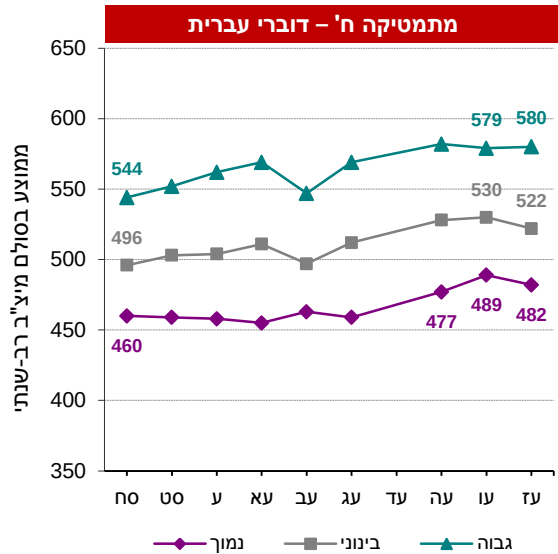
בשל מספרם הקטן של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה בבתי-ספר דוברי ערבית, לא הוצגו נתונים בשנים תשס"ז-תשע"ג. החל משנת תשע"ה, בשל שינוי במתכונת המיצ"ב ומעבר ממדגם של כרבע מהתלמידים למדגם של כשליש מהתלמידים, גדל במקצת מספר התלמידים במדגם קבוצת אוכלוסייה זו, והוחלט להציג את נתוניהם. אולם, בפירוש הנתונים יש לקחת בחשבון כי עדיין מדובר בקבוצה קטנה מאד של תלמידים (כ-5% מכלל דוברי הערבית).

⁴ פרט לתלמידים מכיתות ה' דוברי ערבית מרקע חברתי-כלכלי גבוה שהישגיהם בשפת-אם ערבית ובמתמטיקה דומים (בתשע"ו) או נמוכים (בתשע"ז) מהישגי עמיתיהם מרקע בינוני.

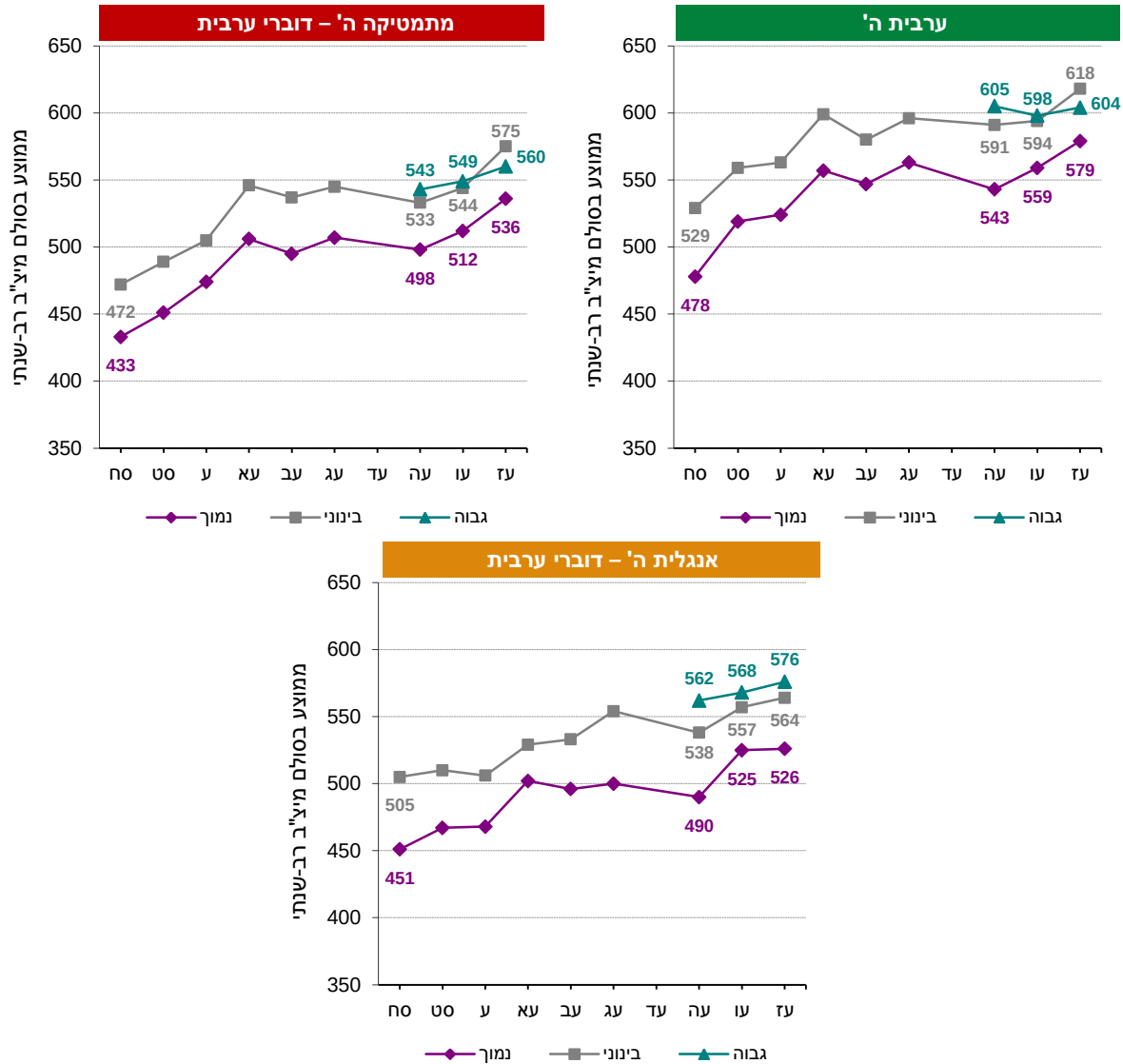
הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית במבחני המיצ"ב לכיתות ה' לאורך שנים לפי רקע חברתי-כלכלי



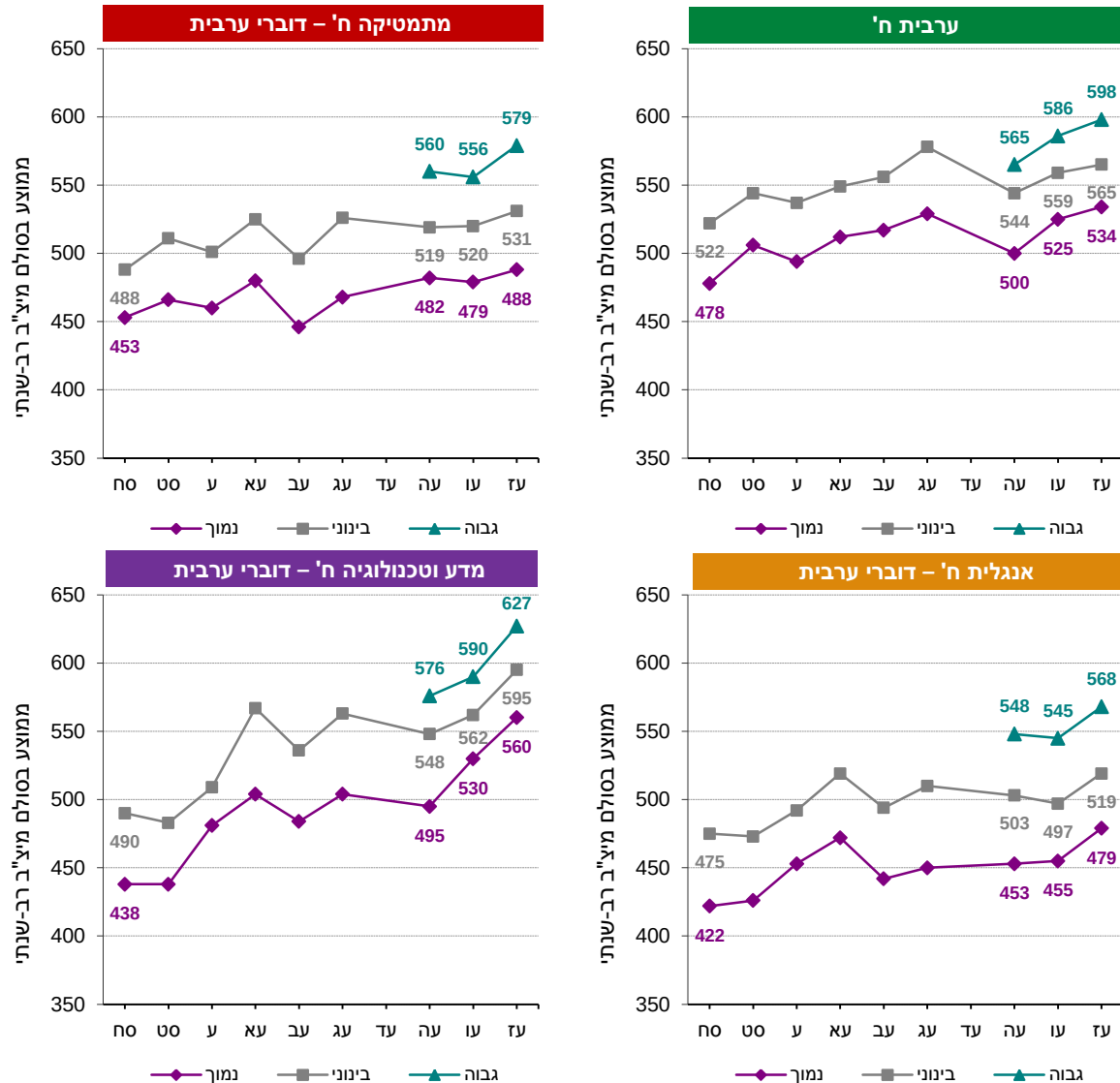
הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית במבחני המיצ"ב לכיתות ח' לאורך שנים לפי רקע חברתי-כלכלי



הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ה' לאורך שנים לפי רקע חברתי-כלכלי



הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ח' לאורך שנים לפי רקע חברתי-כלכלי

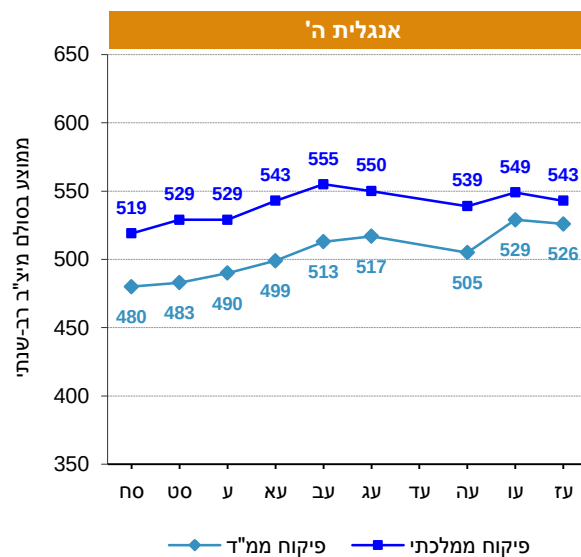
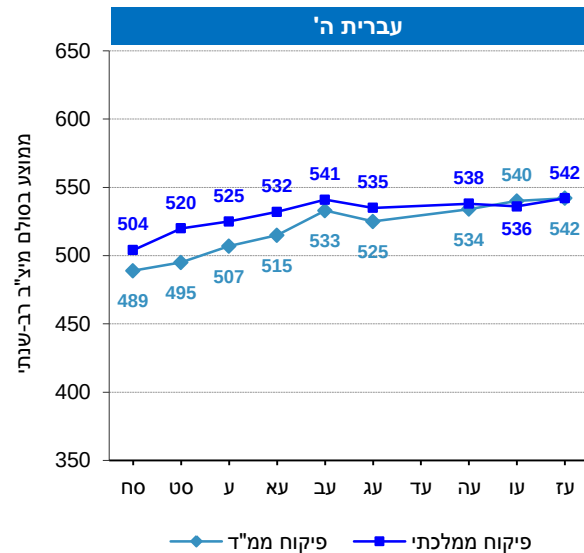
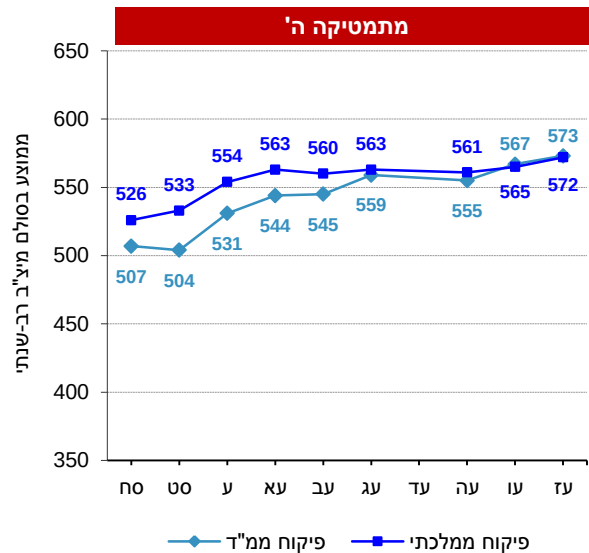


פערים לימודיים בין תלמידים דוברי עברית בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי

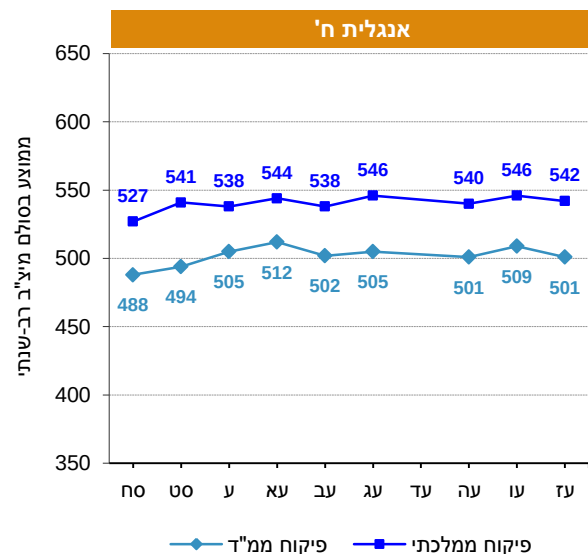
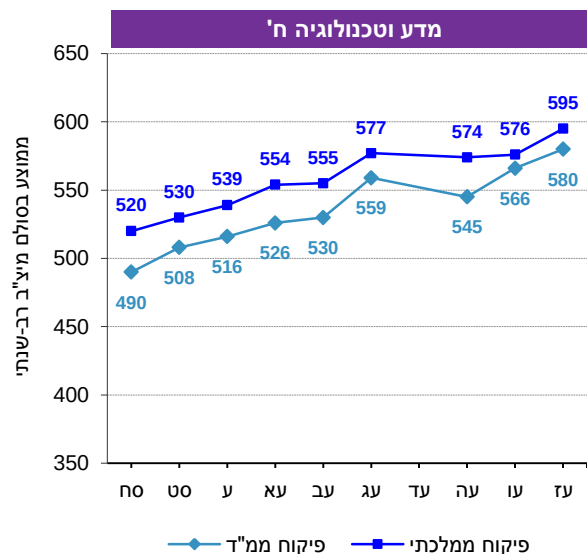
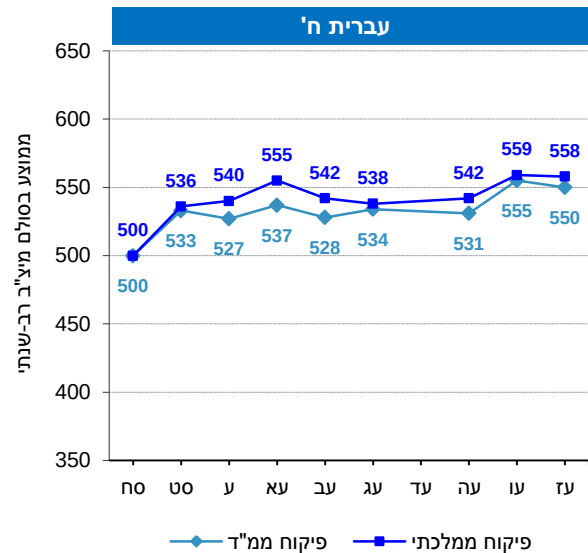
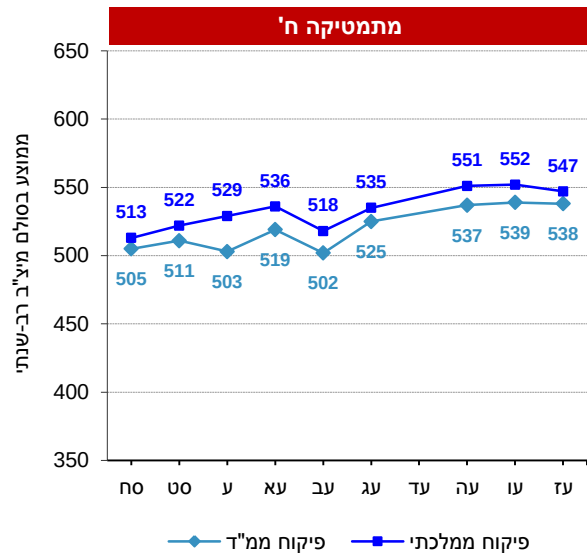
לאורך השנים נמצאו פערים בהישגים בין תלמידים דוברי עברית בפיקוח הממלכתי לבין תלמידים בפיקוח הממלכתי-דתי לטובת תלמידים בפיקוח הממלכתי. בשנים האחרונות נרשם בחלק מהמקצועות צמצום בפערים ולעיתים אף סגירתם. בשנת תשע"ז לא נרשם צמצום משמעותי נוסף בפערים במקצועות בהם נותרו פערים.

- ➔ נתוני המיצ"ב בשנת תשע"ז מצביעים על כך שבמקצועות שפת-אם עברית ומתמטיקה לכיתות ה' אין פער של ממש בהישגי תלמידים משני סוגי הפיקוח, בדומה לממצאים בתשע"ו. בשאר המקצועות קיימים פערים לטובת תלמידים בפיקוח הממלכתי: פערים קלים בעברית לכיתות ה' (8 נקודות) ובמתמטיקה לכיתות ה' (9 נקודות), פערים מתונים במדע וטכנולוגיה לכיתות ה' (15 נקודות) ובאנגלית לכיתות ה' (17 נקודות), ואילו באנגלית לכיתות ה' נותר פער גדול (41 נקודות).
- ➔ הפערים בהישגים לטובת תלמידים בבתי-ספר בפיקוח ממלכתי גדולים יותר בכיתות ה' לעומת הפערים המקבילים בכיתות ה'. בתשע"ז הפער בהישגים באנגלית ה' עומד על 41 נקודות לעומת 17 נקודות באנגלית ה'. בשפת-אם עברית ובמתמטיקה נרשמו פערים של כ-10 נקודות בכיתות ה' ואילו בכיתות ה' לא נרשמו פערים כלל.
- ➔ באנגלית נרשם לאורך כל השנים פער עקבי גדול לטובת תלמידים דוברי עברית בפיקוח הממלכתי, הן בכיתות ה' והן בכיתות ה', כאשר בשנתיים האחרונות הפער הצטמצם לכדי מחצית בכיתות ה' אך נותר יציב בכיתות ה'. פערי הישגים באנגלית נרשמו בקרב תלמידים בכל שלוש קבוצות הרקע החברתי-כלכלי ובשתי דרגות הכיתה.
- ➔ בהשוואה לפערים שנרשמו בשנת הבסיס תשס"ח, הרי שהפערים בתשע"ז בכיתות ה' הצטמצמו בכל המקצועות (בכ-20 נקודות). בכיתות ה', לעומת זאת, הפער הצטמצם רק במדע וטכנולוגיה (ב-15 נקודות), נותר כשהיה במתמטיקה ובאנגלית, ואילו בשפת-אם עברית הפער התרחב קלות (ב-8 נקודות).
- ➔ בשנת תשע"ז כאשר משווים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי דומה עולה כי בכיתות ה' לא נמצאו פערים משמעותיים בהישגים בשפת-אם ובמתמטיקה. באנגלית, כאמור, הישגי תלמידים בפיקוח הממלכתי גבוהים יותר. בכיתות ה' נמצא שהישגי תלמידים מרקע נמוך וגבוה בפיקוח הממלכתי גבוהים יותר, ואילו בקרב תלמידים מרקע בינוני אין מגמה אחידה.

הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית במבחני המיצ"ב לכיתות ה' בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי לאורך שנים



הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי עברית במבחני המיצ"ב לכיתות ח' בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי לאורך שנים



פערים לימודיים של תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית במגזרים השונים

בשנת תשע"ז לרוב חלו עליות בהישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית בשלושת המגזרים (ערבי, דרוזי ובדואי בדרום), ובעיקר בקרב תלמידי המגזר הערבי.

➔ בהישגי התלמידים במגזר הערבי נרשמו עליות בהישגים בכל המקצועות ובשתי דרגות הכיתה. עליות אלו באות לאחר יציבות יחסית או תנודתיות שאפיינו את הישגי המגזר בשנים האחרונות. בכיתות ה' נרשמו עלייה גדולה מאוד במתמטיקה (33 נקודות) ועלייה גדולה בשפת-אם ערבית (23 נקודות), לצד עלייה קלה באנגלית (7 נקודות). כמו כן, בכיתות ח' נרשמה עלייה גדולה מאוד במדע וטכנולוגיה (39 נקודות), עליות גדולות באנגלית (29 נקודות) ובמתמטיקה (24 נקודות), לצד עלייה מתונה בשפת-אם ערבית (12 נקודות).

➔ בכיתות ה' במגזר הדרוזי נרשמו עליות בהישגי התלמידים בכל המקצועות ואילו בכיתות ח' נרשמו ירידות במרבית המקצועות. בכיתות ה' נרשמו עלייה גדולה במתמטיקה (21 נקודות) לצד עלייה ניכרת באנגלית (18 נקודות) ועלייה מתונה בשפת-אם ערבית (11 נקודות). לעומת זאת, בכיתות ח' נרשמו ירידות קלות עד מתונות בכל המקצועות, פרט לעלייה גדולה במדע וטכנולוגיה (26 נקודות).

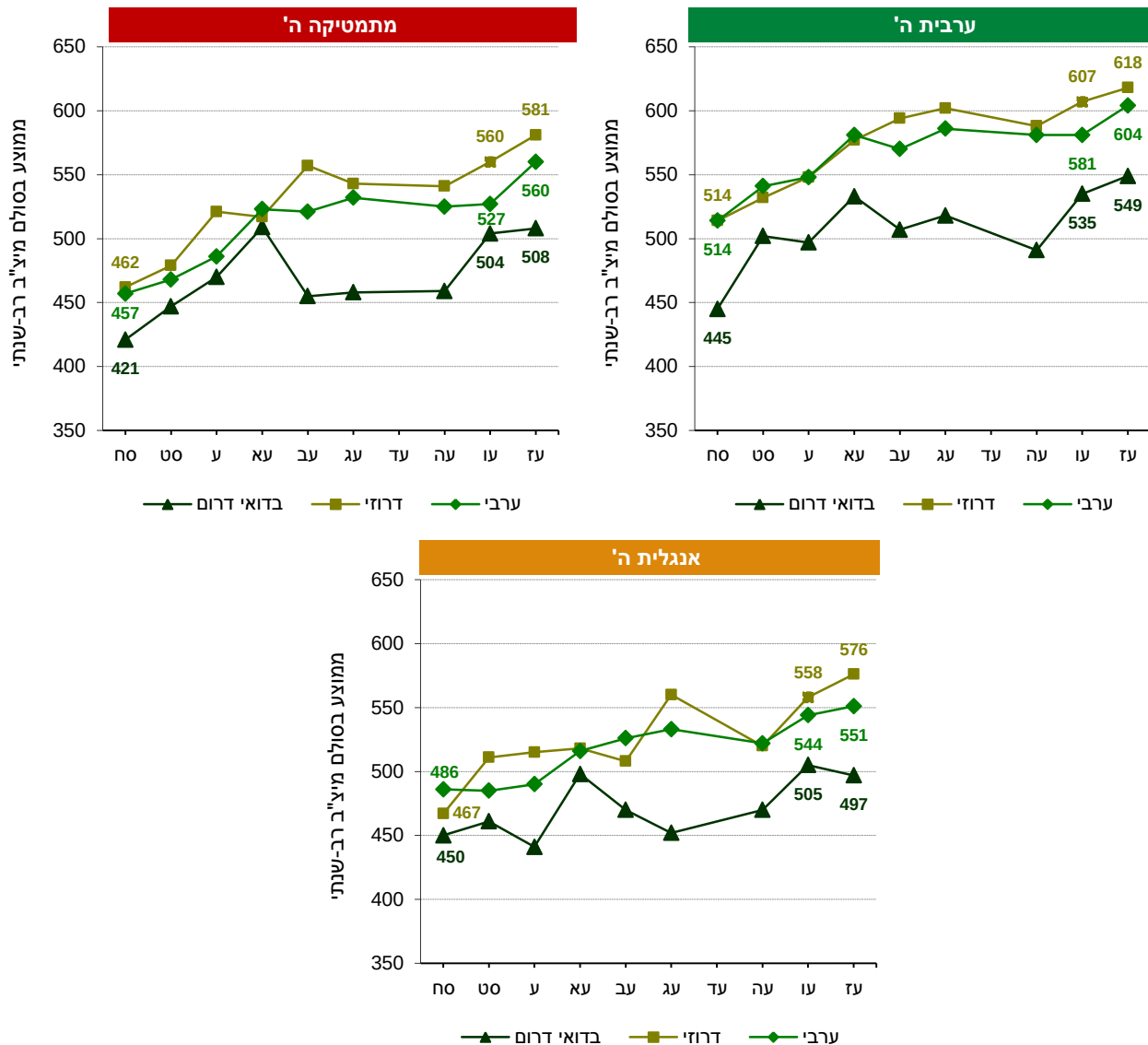
➔ בקרב תלמידים מהמגזר הבדואי בדרום, בכיתות ה' לא נמצא דפוס אחיד של שינויים בהישגים בין השנים תשע"ו לתשע"ז: נרשמה עלייה מתונה בשפת-אם ערבית (14 נקודות) לצד יציבות במתמטיקה ואף ירידה קלה באנגלית (8 נקודות). לעומת זאת, בכיתות ח' נרשמו עליות מתונות עד גדולות בכל המקצועות, פרט לירידה קלה במתמטיקה (7 נקודות).

➔ לאורך השנים הישגי תלמידים במגזר הבדואי בדרום נמוכים משמעותית מהישגי עמיתיהם במגזר הערבי ובמגזר הדרוזי בכל המקצועות ובשתי דרגות הכיתה. בתשע"ז, במרבית המקצועות הפערים בהישגים בין תלמידי המגזר הבדואי בדרום ובין תלמידי המגזר הערבי והמגזר הדרוזי, שהיו משמעותיים עוד קודם, התרחבו אף יותר.

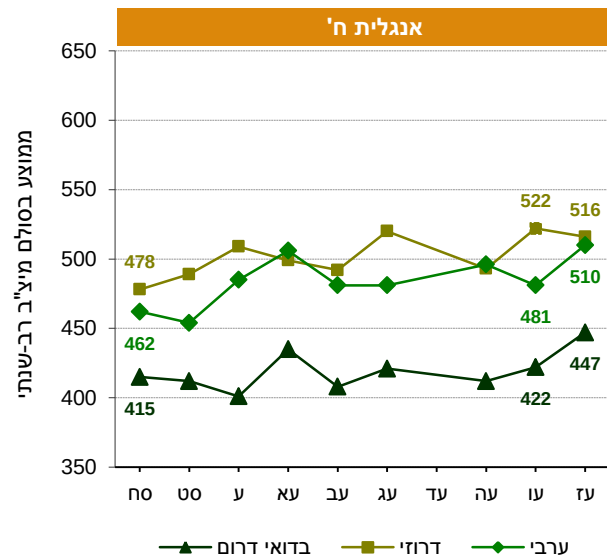
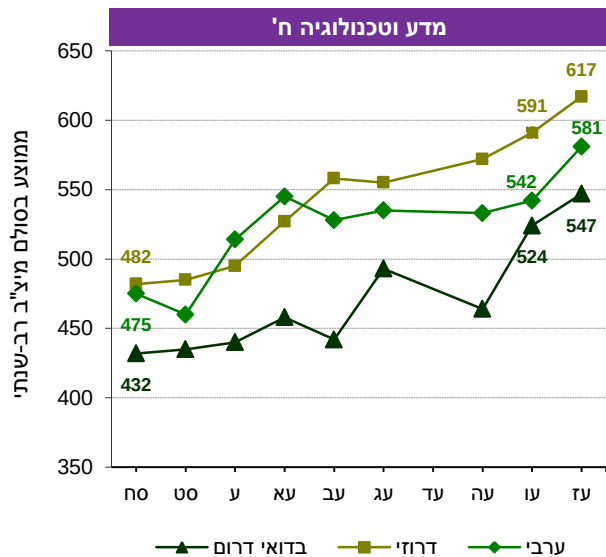
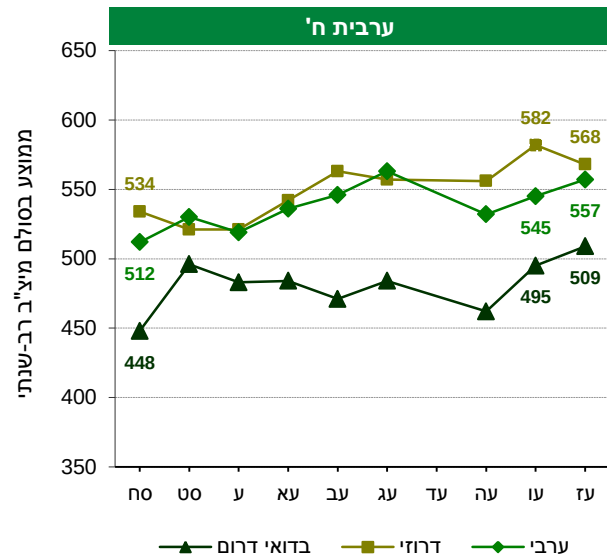
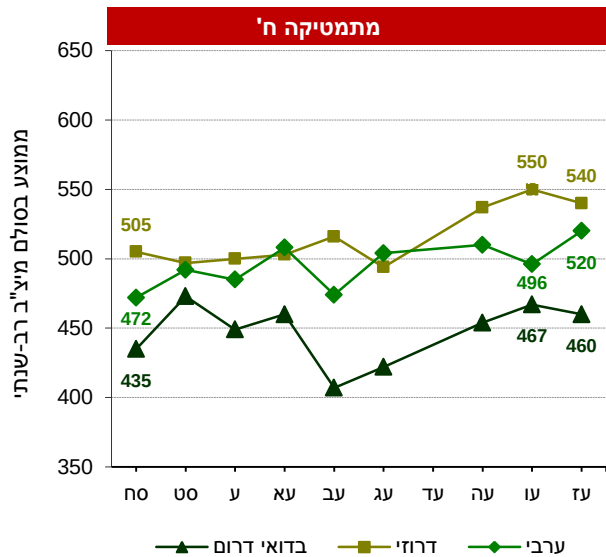
➔ כמו כן בשנים האחרונות נמצא שהישגי תלמידים במגזר הדרוזי גבוהים מהישגי תלמידים במגזר הערבי. בתשע"ז פערים אלו הצטמצמו במרבית המקצועות, ובמידה ניכרת יותר בכיתות ח'.

➔ בכל המגזרים, הפערים בין הישגי הבנות והישגי הבנים, לטובת הבנות, ניכרים במיוחד בשפת-אם ערבית (בשתי דרגות הכיתה) ובמדע וטכנולוגיה. בנוסף לכך, בכל המגזרים וברוב תחומי הדעת, הפערים המגדריים קטנים יותר בכיתות ה' לעומת כיתות ח'.

הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ה' לאורך שנים לפי מגזר



הישגי תלמידים בבתי-ספר דוברי ערבית במבחני המיצ"ב לכיתות ח' לאורך שנים לפי מגזר



ממצאים עיקריים - אקלים וסביבה פדגוגית

תחושת מוגנות ובטחון

נושא האלימות בבתי הספר הוא אחד הנושאים החשובים העומד על סדר יומה של מערכת החינוך ונמצא במסגרת השיח הציבורי בישראל. גם בית ספר המתאפיין במוטיבציה גבוהה של תלמידים ובהשקעה רבה של הצוות עלול להיכשל בהשגת יעדיו אם באי בית הספר סובלים מאלימות ופועלים באווירה של פחד והיעדר מוגנות. להלן פירוט של כמה מדדים מתוך סדרת המדדים המוצגת בדוח המיצ"ב המלא.

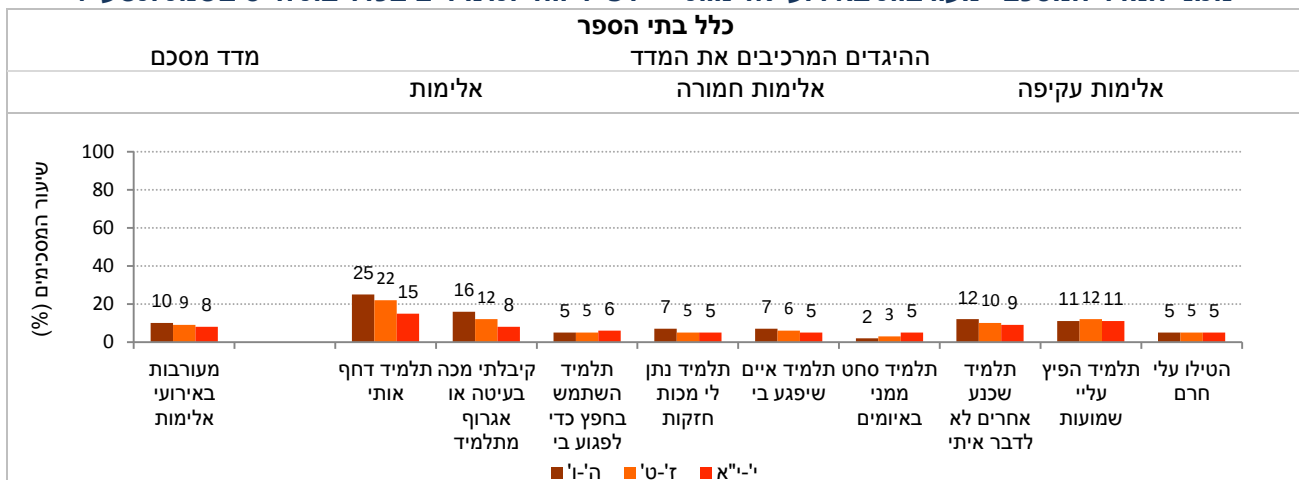
מעורבות תלמידים באירועי אלימות⁵:

➔ **בשנת תשע"ז כעשירית מכלל התלמידים** דיווחו שהם היו מעורבים באירועי אלימות בחודש האחרון. בקרב דוברי עברית ככל שהתלמידים בוגרים יותר כך שיעורי הדיווח על מעורבות באירועי אלימות נמוכים יותר (10%, 8% ו-6% בשכבות ה'ו', ז'ט' ו-י"א בהתאמה). בקרב דוברי ערבית המגמה הפוכה ושיעורי הדיווח עומדים על 10% בשכבות ה'ו' ו-ז'ט' ועל 12% בשכבות י"א.

➔ **לאורך השנים** נצפתה מגמה מתמשכת ועקבית של ירידה בדיווחי תלמידים על מעורבות באירועי אלימות בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים בשני מגזרי השפה. בשנת תשע"ז, בקרב דוברי העברית נרשמה ירידה קלה נוספת ובקרב דוברי הערבית יציבות. לעומת זאת, בחטיבות העליונות דוברות הערבית המשיכה בתשע"ז העלייה במעורבות באירועי אלימות שנצפתה בשנים קודמות. לאורך השנים הוכפל שיעור התלמידים שדיווחו על אירועי אלימות - מ-6% בתש"ע ל-12% בתשע"ז.

➔ לצד זאת, בשנת תשע"ז כ-80% מתלמידי ה'ו', כ-60% מתלמידי ז'ט' וכ-50% מתלמידי י"א מדווחים כי בבית הספר שלהם נעשים מאמצים ליצור אווירה של מוגנות.

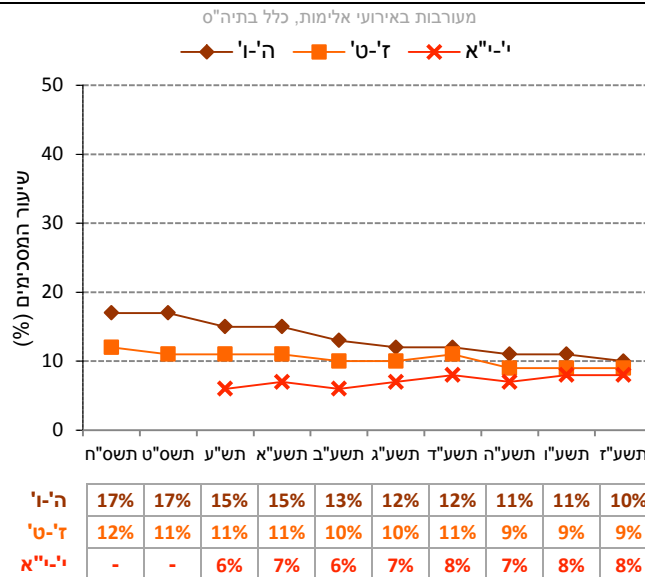
נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" – לפי דיווחי תלמידים בכלל בתי"ס בשנת תשע"ז



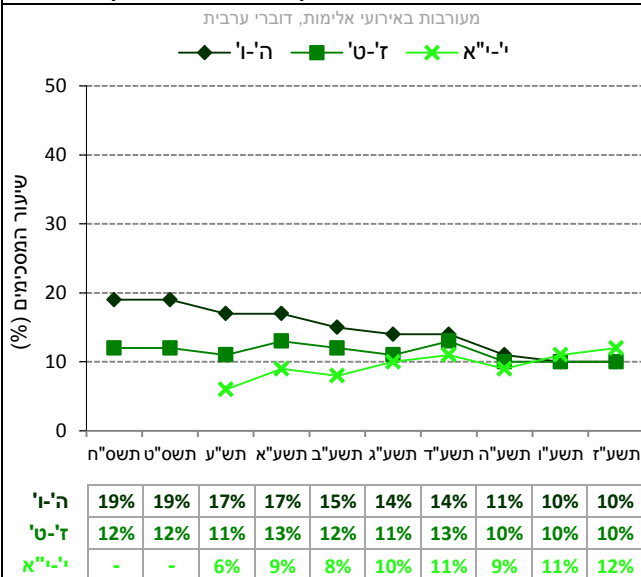
⁵ התלמידים התבקשו לציין באיזו שכיחות התרחשו האירועים בחודש שקדם למילוי השאלון בסולם: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. תלמידים שצינו את שני הערכים הגבוהים (פעם או פעמיים או שלוש פעמים ויותר) סווגו כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא ממוצע שיעורי הדיווח על ההיגדים השונים.

נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" – לפי דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז*

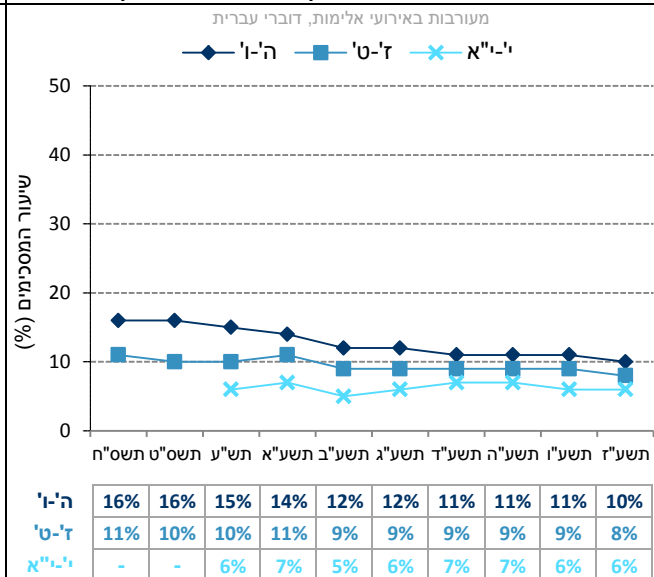
כלל בתי הספר בארץ (תשס"ח-תשע"ז)



בתי ספר דוברי ערבית (תשס"ח-תשע"ז)



בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ז)



* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

היעדר תחושת מוגנות של מורים⁶:

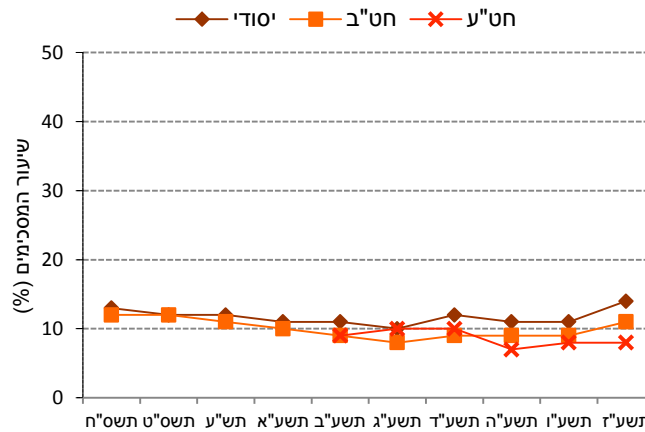
- ➔ 14% מהמורים בבתי ספר יסודיים, 11% בחטיבות הביניים ו-8% בחטיבות העליונות העידו בשנת תשע"ז כי **מורים** בבית ספרם **חשים מאוימים על ידי הורים**. בבתי ספר יסודיים שיעור המדווחים דומה בין שני מגזרי השפה, ואילו בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות השיעור בקרב דוברי ערבית כפול מזה שבקרב דוברי עברית (18% מול 9% ו-14% מול 7% בהתאמה).
- ➔ בנוסף, בשנת תשע"ז, כ-6% מהמורים בשלושת שלבי החינוך העידו כי **מורים** בבית ספרם **חשים מאוימים מצד תלמידים**. בהיבט זה הפער בין מגזרי השפה גדול עוד יותר. בבתי ספר יסודיים שיעור המורים דוברי הערבית שדיווחו כך כפול מזה של דוברי העברית (10% לעומת 5% בהתאמה), ובחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות השיעור גבוה פי שלושה (15% מול 5% ו-13% מול 4% בהתאמה).
- ➔ **בשנתיים האחרונות** (תשע"ו-תשע"ז) נרשמה עלייה בדיווחי **מורים דוברי ערבית** בכל שלבי החינוך על תחושת איום מצד הורים ומצד תלמידים, זאת אחרי שנים של ירידה או יציבות בתחום זה. תמונה דומה נרשמה גם בקרב מורים דוברי עברית בבתי ספר יסודיים (בעוד שבבתי ספר על יסודיים נרשמה יציבות).

⁶ סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאד לא מסכים" (1). מורים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאוד) סווגו כמסכימים עם ההיגד וחושב שיעורם (באחוזים).

היעדר תחושת מוגנות של מורים: נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" - לפי דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז*

כלל בתי הספר בארץ (תשס"ח-תשע"ז)

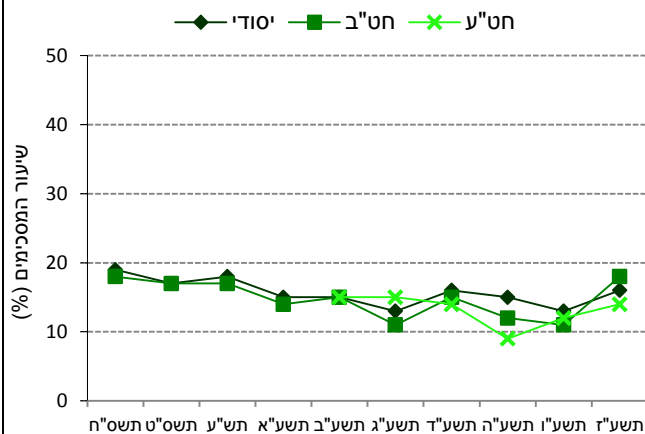
מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלל בתי"ס



יסודי	13%	12%	12%	11%	11%	10%	12%	11%	11%	14%
חט"ב	12%	12%	11%	10%	9%	8%	9%	9%	9%	11%
חט"ע	-	-	-	-	9%	10%	10%	7%	8%	8%

בתי ספר דוברי ערבית (תשס"ח-תשע"ז)

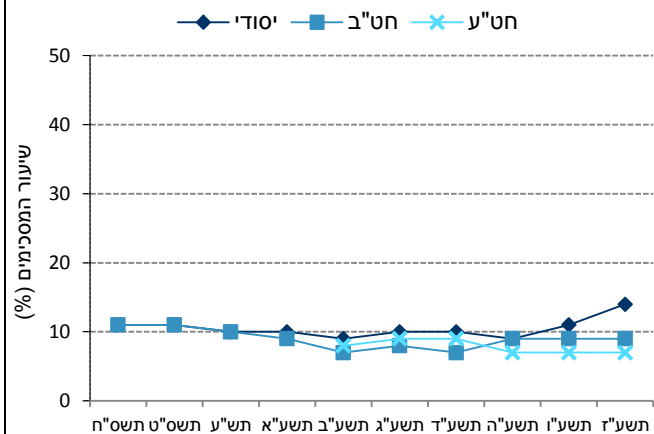
מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, דוברי ערבית



יסודי	19%	17%	18%	15%	15%	13%	16%	15%	13%	16%
חט"ב	18%	17%	17%	14%	15%	11%	15%	12%	11%	18%
חט"ע	-	-	-	-	15%	15%	14%	9%	12%	14%

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ז)

מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, דוברי עברית



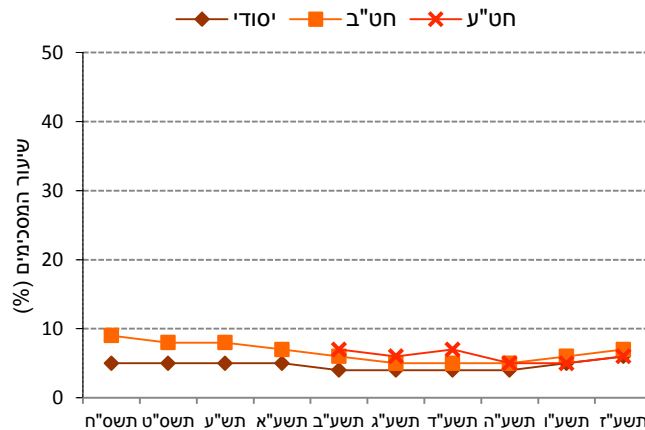
יסודי	11%	11%	10%	10%	9%	10%	10%	9%	11%	14%
חט"ב	11%	11%	10%	9%	7%	8%	7%	9%	9%	9%
חט"ע	-	-	-	-	8%	9%	9%	7%	7%	7%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

היעדר תחושת מוגנות של מורים: נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" - לפי דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז*

כלל בתי הספר בארץ (תשס"ח-תשע"ז)

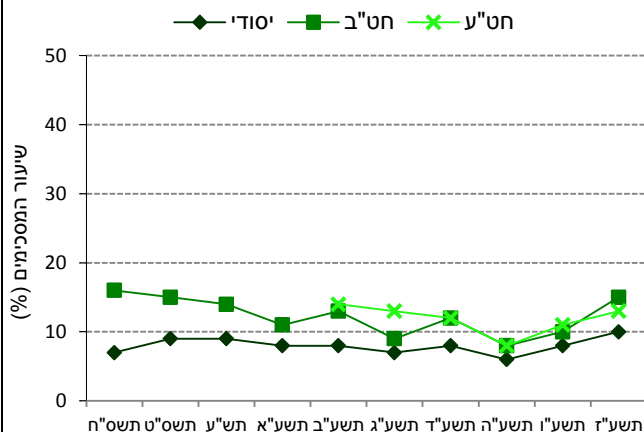
מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלל בתי"ס



יסודי	5%	5%	5%	5%	4%	4%	4%	4%	5%	6%
חט"ב	9%	8%	8%	7%	6%	5%	5%	5%	6%	7%
חט"ע	-	-	-	-	7%	6%	7%	5%	5%	6%

בתי ספר דוברי ערבית (תשס"ח-תשע"ז)

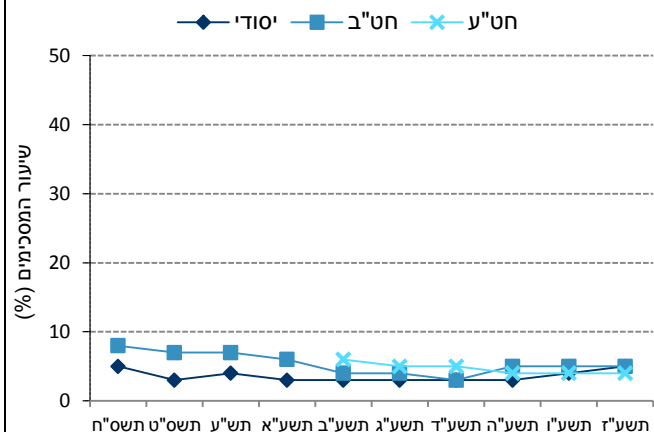
מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, דוברי ערבית



יסודי	7%	9%	9%	8%	8%	7%	8%	6%	8%	10%
חט"ב	16%	15%	14%	11%	13%	9%	12%	8%	10%	15%
חט"ע	-	-	-	-	14%	13%	12%	8%	11%	13%

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ז)

מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, דוברי עברית



יסודי	5%	3%	4%	3%	3%	3%	3%	3%	4%	5%
חט"ב	8%	7%	7%	6%	4%	4%	3%	5%	5%	5%
חט"ע	-	-	-	-	6%	5%	5%	4%	4%	4%

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים

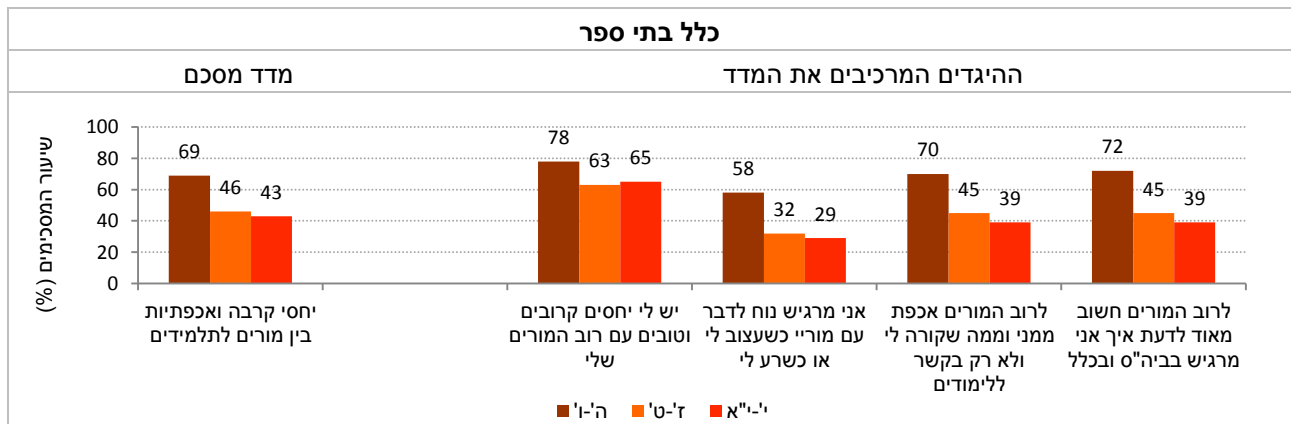
תלמידים נשאלו על אודות תחושותיהם כלפי מערכת היחסים בינם לבין המורים: האם יש להם יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלהם? האם הם חשים אכפתיות מצד צוות בית הספר? האם הם חשים שנוח להם לדבר עם משהו מהמורים שלהם כאשר עצוב או רע להם? האם לרוב המורים שלהם חשוב מאד לדעת איך הם מרגישים בבית הספר ובכלל? על בסיס שורה של היגדים אלו חושב המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים".

➔ בשנת תשע"ז שיעורים גבוהים של תלמידים בשכבות ה'ו' דיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים (69%), לעומת פחות ממחצית מתלמידי ז'ט' (46%) ומתלמידי י"א (43%).

➔ לאורך עשור (תשס"ח-תשע"ז) נרשמה עלייה במדד זה בכל שכבות הגיל, במיוחד בקרב תלמידי ה'ו'. מרבית העלייה התרחשה בשנים הראשונות.

➔ שיעורי ההסכמה עם ההיגד המבטא הערכה כללית חיובית לקשר שבין המורים לתלמידים ("יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי") הם הגבוהים ביותר, ואילו שיעורי ההסכמה עם ההיגד שבדרך קשר ואכפתיות ברמה האישית ("כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם משהו מהמורים שלי") נמוכים יותר, במיוחד בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות.

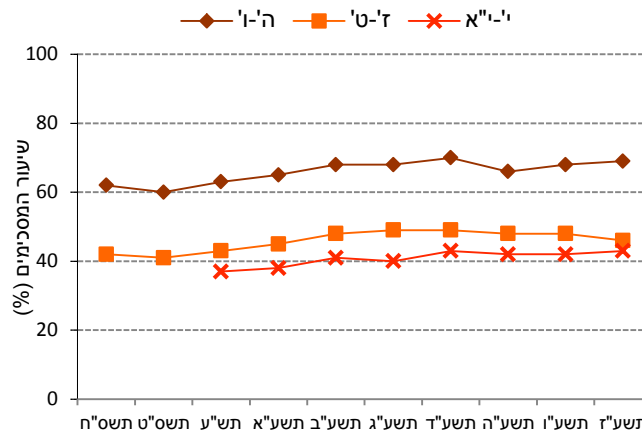
נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" – לפי דיווחי תלמידים בכלל בתי הספר בשנת תשע"ז



נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" – לפי דיווחי תלמידים ביסודי,
בחט"ב ובחט"ע לאורך השנים תשס"ח-תשע"ז

כלל בתי הספר בארץ (תשס"ח-תשע"ז)

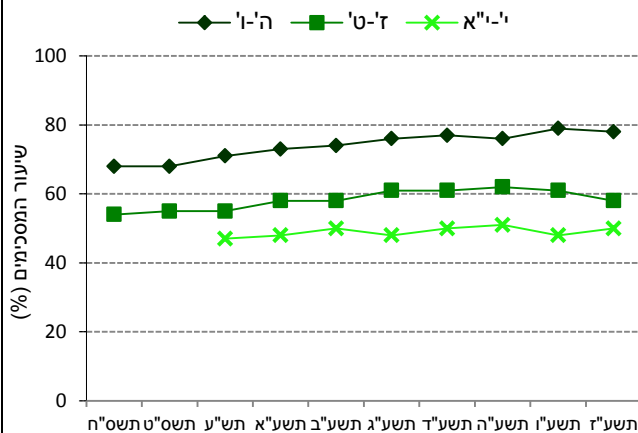
יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים, כלל בתי"ס



ה'ו'	62%	60%	63%	65%	68%	68%	70%	66%	68%	69%
ז'ט'	42%	41%	43%	45%	48%	49%	49%	48%	48%	46%
י'י"א	-	-	37%	38%	41%	40%	43%	42%	42%	43%

בתי ספר דוברי ערבית (תשס"ח-תשע"ז)

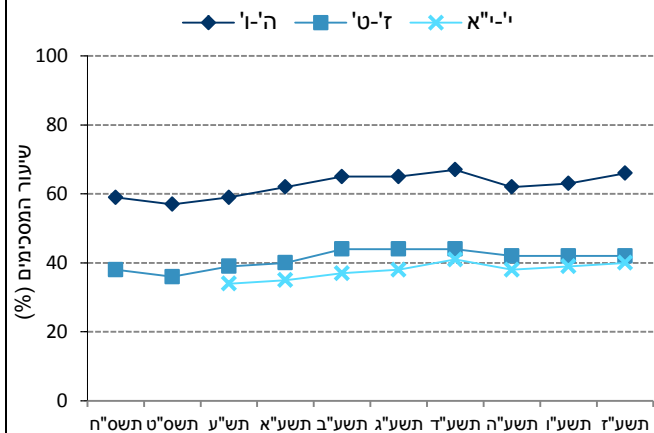
יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים, דוברי ערבית



ה'ו'	68%	68%	71%	73%	74%	76%	77%	76%	79%	78%
ז'ט'	54%	55%	55%	58%	58%	61%	61%	62%	61%	58%
י'י"א	-	-	47%	48%	50%	48%	50%	51%	48%	50%

בתי ספר דוברי עברית (תשס"ח-תשע"ז)

יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים, דוברי עברית



ה'ו'	59%	57%	59%	62%	65%	65%	67%	62%	63%	66%
ז'ט'	38%	36%	39%	40%	44%	44%	44%	42%	42%	42%
י'י"א	-	-	34%	35%	37%	38%	41%	38%	39%	40%

מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה

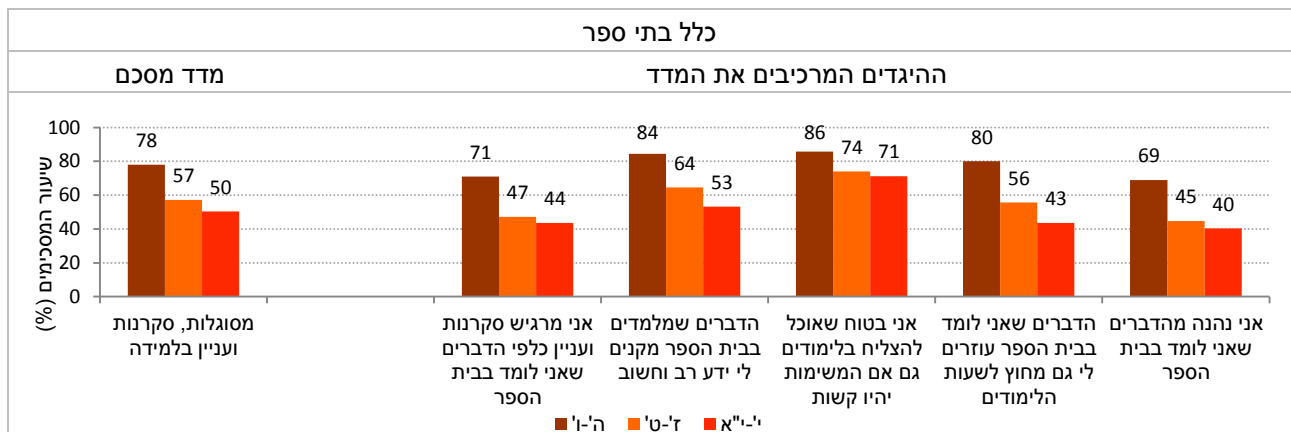
תלמידים הפועלים מתוך עניין, סקרנות והנאה מעורבים יותר בלמידה ושמים להתמודד עם משימות מאתגרות בלמידה. כאשר הלמידה מלווה בהנאה ורצון אמתי ללמוד, תהליך הלמידה משמעותי יותר עבור התלמיד ומתמשך גם ללא דרישה חיצונית. המדד "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" בוחן באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך סקרנות, מגלים עניין בלימודים ומייחסים להם ערך, ועד כמה הלימודים מקנים לתלמידים תחושה של מסוגלות וביטחון ביכולותיהם.

➔ בשנת תשע"ז 78% מהתלמידים בשכבות ה'ו', 57% בשכבות ז'-ט' ו-50% בשכבות י'-י"א העידו על תחושת מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה. הפער בין שכבות הגיל לטובת תלמידי ה'ו' בולט במיוחד.

➔ בשלוש השנים (תשע"ה-תשע"ז) בהן נאספו הנתונים נרשמה יציבות בשיעורי ההסכמה בשכבת הגיל ה'ו' בקרב דוברי ערבית ועלייה קלה בקרב דוברי עברית. בשכבות הגיל ז'-ט' ו-י'-י"א לעומת זאת נרשמה ירידה בשני מגזרי השפה.

➔ שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר נרשמו עם ההיגדים "אני בטוח שאוכל להצליח בלימודים גם אם המשימות יהיו קשות" ו"הדברים שמלמדים בבית הספר מקנים לי ידע רב וחשוב" ואילו שיעורי הסכמה נמוכים יחסית נרשמו עם ההיגדים "אני נהנה מהדברים שאני לומד בבית הספר" ו-"אני מרגיש סקרנות ועניין כלפי הדברים שאני לומד בבית הספר".

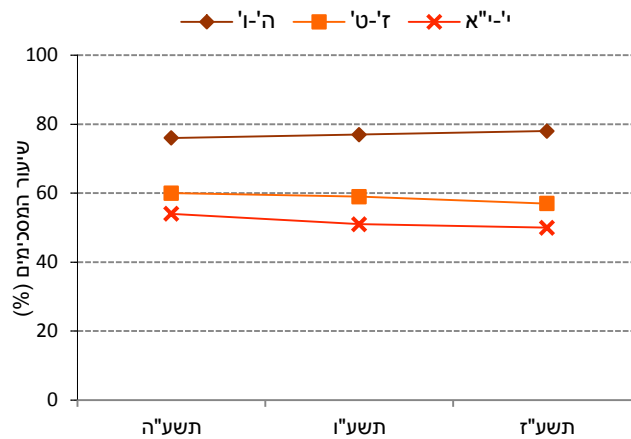
נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" – לפי דיווחי תלמידים בכלל בתי הספר בשנת תשע"ז



נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" – לפי דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע לאורך השנים תשע"ה-תשע"ז

כלל בתי הספר בארץ (תשע"ה-תשע"ז)

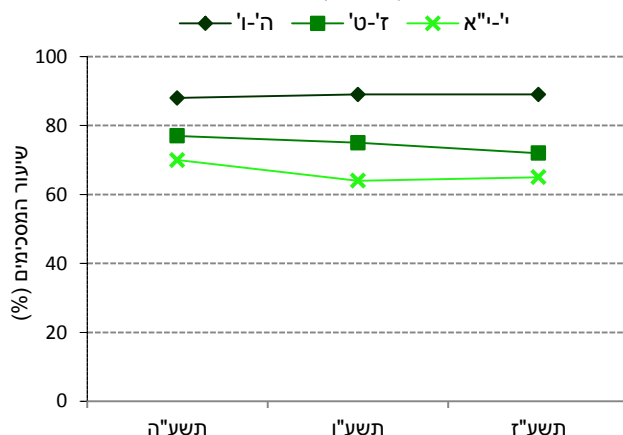
מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה, כלל בתי"ס



ה'ו'
ז'ט'
י'י"א

בתי ספר דוברי ערבית (תשע"ה-תשע"ז)

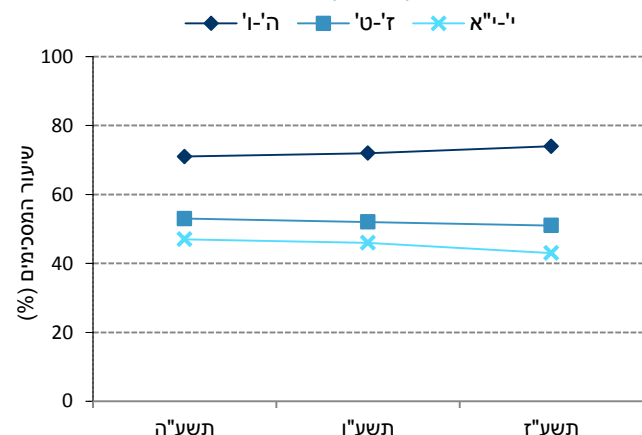
מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה, דוברי ערבית



ה'ו'
ז'ט'
י'י"א

בתי ספר דוברי עברית (תשע"ה-תשע"ז)

מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה, דוברי עברית



ה'ו'
ז'ט'
י'י"א